

Мр Душан Ј. МАТИНОВИЋ

Прчањ и његове туристичке могућности

Прчањ се налази на западној обали Которског залива, на географским координатама од $42^{\circ} 27'$ сјеверне географске ширине и $18^{\circ} 45'$ источне географске дужине. Лежи поред саме морске обале у необично живописном пејсажу и врло привлачном амбијенту на осојној подгорини полуострва Врмца (768 м). Има повољан саобраћајно-географски положај. Од Херцег-Новог је удаљен 25 км а од Котора свега 5 км. У ствари, код Ленетана у тјеснацу Вериге (340 м), гдје свакодневно у туристичкој сезони саобраћа по више трајеката (цатара), Прчањ се спаја са Јадранском магистралом (око 6 км). Поред тога, као туристичко мјесто преко недалеких аеродрома у Тивту (11 км) и Ђилипима код Дубровника (47 км) Прчањ је повезан авионским саобраћајем са свјетским туристичким дисперзивима. И поморским саобраћајем, иако локалног карактера, повезан је са осталим мјестима Бокоторског залива.

У таквом комуникативном склопу Прчања, посебну улогу има Јадранска цеста дуж које се формира значајан ток туристичких кретања. Према томе, и туристичко-географски положај Прчања је веома повољан.

Постанак, територијални и функционални развитак

Прчањ је веома старо насеље. Поузданије индикације о првим насеобинама у атару Прчања датирају из римске епохе (пored легенде и трагови материјалне културе). О Прчању као средњевјековном насељу има доста архивско-историјских докумената нарочито од XVIII вијека. Прије свега у которским документима, и каснијим италијанским списима, име му се помиње у разним облицима.

Поријекло ријечи Прчањ, међутим, етимолошки није детерминисано. Постоје опречна мишљења, да је овај топоним латинског или словенског поријекла, док према неким ауторима он потиче од Илира, који су у старом вијеку били настањени на подручју Боке Которске.

Више момената је утицало на стварање данашњег насеља Прчањ. У средњем вијеку насеље је било локализовано на падинама брда Врмац, на контакту више кречњачке зоне и ниже флишне падине. Као и остала насеља Которског залива налазио се под јурисдикцијом града Котора. У првој половини XIV вијека помиње се, у Статуту Которске општине, као село Которског дистрикта. Приобално земљиште је припадало которској властели. Као и остала мјеста Боке, од 1420. до 1797. године налазио се под влашћу Млетачке Републике. Од 1704. године Прчањ је имао статус аутономне општине са многим правима и повластицама које проистичу из таквог положаја.

У XVI вијеку долази до територијалног помјерања насеља са падина на обалу. Мјештани (слободни сељаци) су откупљивали од которске властеле земљиште у приобалском појасу; почели су да граде првобитне зграде за магацине и друге привремене радне центре (за рибарски прибор, чуваље чамаца и сл.), а затим и куће за становање и друге потребе. Куће су градили уздуж мора из чисто практичних разлога, да би, због приградске локације, лакше комуницирали са Котором, јер је уосталом пут са првобитним старим сеоским насељем био нефункционалан и неподесан. Поред тога, локализација поред самог мора омогућавала им је лакши истовар и утовар трговачке робе, пошто је већ тада Прчањ био знатно трговачко мјесто.

Када је ријеч о првим фазама развитака насеља интересантно је напоменути да је приликом његовог територијалног помјерања дошло до одређеног функционалног диференцирања. За разлику од профаних, сакрални објекти су већином удаљени од обале и леже поглавито на доњим изохипсама стрмих падина Врмца,¹⁾ углавном изнад блаже нагнутих површина за које је везана агркултура.

Међутим, о тим првим фазама развитака све до 1565. године, немамо података о величини насеља. Те године Прчањ је имао 37 кућа и око 200 становника, који су се претежно бавили пољопривредом, а мањи проценат бродарством.

¹⁾ Ту се налазе: стара парохијска црква Богородице (која се помиње у XIV вијеку), црква св. Ане, капела св. Петра и бивша капела св. Павла, која је забиљежена као рушевина на оригиналној карти Прчања из 1802. год. (која се данас чува на Прчању).

С развијањем поморства и трговине током XVII и XVIII вијека, насеље се осјетно повећавало и доживљавало свој успјех и пуни просперитет. На карти Боке Которске од млетачког географа Coronelli-а из 1688. год. забиљежено је на Прчању 60 кућа и већ у то вријеме главно занимање становништва било је поморство. Томе захваљујући, насеље се брже развијало тако да је, према званичним подацима, 1730. год. имало 111 кућа са 758 становника, и почетком XIX вијека 270 кућа и 1386 становника (1186 католика и 200 православних). У првој половини XIX вијека Прчањ се и даље развија, али успореним темпом, да би крајем столећа, послије дефинитивне пропасти бродарења на једра, замирања трговине и локалне индустрије, запао у економску кризу, док је број становника готово преполовљен, претежно услед одласка у економску емиграцију. Према подацима В. Клаића 80-их година прошлог вијека бројио је 264 куће и 844 житеља. Отада па до другог свјетског рата насеље у цјелини сталнира, а број становника опада у њему. Год. 1937. Прчањ је имао 242 куће са 261 дсмаћинством и 775 становника, од којих је било 666 католика и 164 православних, док је према полу структура изгледала овако: 370 мушкараца и 405 жена. Када је ријеч о популацији Прчања треба нагласити да је, по правилу, кретање броја становника осцилирало упоредо са економским успоном, стагнацијама и слабљењем, што се најбоље запажа из сљедећег табеларног прегледа:

Таб. 1. — Кретање броја становника од 1565-1971. год.

Год.	Становн.	Год.	Становн.
1565.	око 200	1900.	765
1730.	758	1931.	709
1748.	711	1937.	775
1758.	948	1948.	619
1791.	око 1000	1953.	965
1804.	1386	1961.	896
1844.	1278	1971.	1005
1881.	844		

У ствари, стагнација Прчања траје све до најновијег времена, практично до ове деценије у којој се туризам јавља као значајан фактор трансформације простора и доводи до корјених промјена у овом насељу.

Прчањ је у прошлости био један од важних поморских центара Јужног Јадрана. Специфичан је начин његовог афирмисања у поморско-трговачкој привреди. Од природе упућени на море Прчањани су се од XVI до XIX вијека поглавито оријентисали на поморство и трговину. Будући да им је поморска привреда

пружала боље услове за егзистенцију, првобитно су у XVI вијеку пловили на млетачким галијама и на пловилима которских бродовласника, да би затим од њих откупљивали пловне јединице и тако стицали самосталност. Заједно са Перастом, Добротом и Котором, Прчањ је одиграо значајну улогу у поморству на једра Боке Которске.

Већ у XVII вијеку Прчањ добија статус поморског насеља. До 1625. године Прчањани су имали званичну јавну обавезу да обављају разне мануелне радове на државним пословима. Те године се, међутим, ослобађају ове обавезе, последице чега своје снаге зналачки концентришу на поморство и кроз наредна стољећа постижу завидне резултате у развоју поморске привреде. Половином XVII вијека Прчањ је толико економски ојачао да је, према неким изворима, новчано помагао град Котор, јер је овај у вријеме Турака, због прекида трговачких веза са залеђем, почео економски да опада.

Захваљујући дугој и перманентној активности на мору, нарочито након постизања статуса самосталне општине (1704), Прчањ у XVIII вијеку доживљава свој процват. Године 1724. имао је 22 брода, а средином XVIII вијека располагао је трговачком флотом од 35 разних типова једрењака дуге и обалне пловидбе (од 150 до 300 тона носивости), 130 морнара и два поморска официра. Један од значајних разлога наглог успона Прчања у XVIII вијеку лежи у томе што су концесије за трговину са албанским приморјем, које је до тада држао Пераст, прешле у руке његових помораца.

У Наполеоновим ратовима трговачка морнарица Прчања, као и морнарица осталог лијела Боке, претрпијела је катастрофалне губитке. Међутим, Прчањани су упорним радом и пожртвовањем и уз велике напоре убрзо обновили своју морнарицу. Год. 1821. имали су 44 брода дуге пловидбе, 8 обалне и 43 патентирана капетана, а 1844. год. 42 брода дуге пловидбе (100-800 т) и 9 бродова обалне пловидбе (13 прчањских бродова пловило је тада под руском заставом). Тада је у мјесту било једновремено око 100 поморских капетана и око 400 морнара.

Од половине XIX вијека Прчањ доживљава висок степен поморске привреде. Захваљујући индустријском прогресу и живој трговини између Европе и Америке прчањски бродови су вршили транспорт робе и путника по свим морима Свијета и тако стицали велике приходе. Њихова трговачка флота располагала је у току XIX вијека са 175 бродова различитих типова (максималне носивости 800 т), од чега 152 дуге пловидбе, а њихови бродовласници располагали су капиталом од четири милиона форинти (између 1850. и 1870. год.).

1870-их година ово старо поморско средиште једрењака губи свој значај. Парабродарство је задало смртни ударац бокелском бродарству у цјелини. Избила је у Прчању, као и у осталим мјестима Боке, економска криза у најоштријој форми. Бродовласници нијесу схватили модерно доба и његове револуционарне тековине. Оданост традицији била је судбоносна. Уз то, за набавку параброда била су потребна знатна новчана средства и навике на колективно пословање. Прчањани и остали Бокелји нијесу могли издржати конкурентску борбу развијених средишта и организација, у првом реду Аустријског лојда и Угарско-хрватског параб. друштва, чији су параброди преузели трговачки промет између овог класичног поморског краја и других поморско-трговачких центара. Крајем XIX вијека разочарани бродовласници распродали су своје једрењаке Грцима и Турцима, тако у посљедњој деценији XIX вијека нестају и посљедњи прчањски једрењаџи. Прчањани су се прихватили других послова. Многи од њих су ступили у службу Аустријског лојда, гдје је 90-тих година било једновремено 40 капетана из Прчања.

Паралелно са бродарством развијала се и трговина у Прчању. Још од XVII вијека истичу се Прчањани својим брзим једрењаџима.²⁾ Као одважним и солидним морепловцима, Млечани су им повјерили одговорну и у оно вријеме изузетно тешку службу, да на својим бродовима петнаестодневно преносе државну пошту (*pubblici dispacci*) између Крфа, Котора, Задра и Млетача (Венеције). То је заправо била прва редовна, организована поштанска служба на Јадрану.³⁾

Прчањани су већ од XVII вијека трговали не само са лукама Јадранског и Јонског мора, већ и са лукама Егејског мора и Леванта (Пула, Трст, Венеција, Цариград, Смирна, Александрија). У XVIII вијеку проширују своје трговачке везе и са другим лукама Средоземља на западу (Ливорно, Ђенова, Марсељ, Тулон, Барселона, Тунис и Алжир), а излазе и на Атлантук. Као већ познати трговци имали су трговачке куће у многим лучким мјестима (Венеција, Цариград, Смирна, Александрија). У Венеџији су имали чак и своје трговачке столове на познатој Словенској

²⁾ Већ при крају XVI в. запажене су брзе прчањске „фусте“ (на весла и једра), које су, према млетачком провидуру А. Тиеполу (1593), претијецале млетачке ратне лађе.

³⁾ Ова њихова активност, која траје све до 1806. год., била је скопчана са великим тешкоћама, поготову ако се узме у обзир навигациона средства у оно доба и опасност од турских гусарских лађа које су крстариле по Средоземљу и Јадранском мору. У борби с гусарским галијама и морском стихијом Прчањани су стекли углед смјелих морепловаца.

обали (Riva degli Schiavoni), гдје су били ослобођени царине.⁴⁾

У ствари, у другој половини XVIII в. Прчањани, заједно са Пераштанима и Доброћанима, држе у својим рукама извозну трговину Црне Горе, Албаније, једног дијела Грчке и Мале Азије.⁵⁾ Главни предмети трговине били су маслиново уље, сир, сухо месо (каштрадина), суха риба (скоранца), сољена риба (јегуља и др.), сухе смокве, сухо грожђе, вуна, кожа, лојане и воштане свијеће, жито и друго. Колики је био промет и каква је била поморска трговина најбоље илуструје податак да је 1791. год. Прчањ имао уложено у прекоморску трговину 240,705 млет. талира (4).

У цјелини раздобље од XVII до конца XVIII вијека представља златно доба у историји Прчања. То је доба највећег поморско-трговачког просперитета мјеста.

У доба свог највећег економског напретка у XVIII вијеку „Прчањани купују од которске властеле знатне земљишне комплексе и дворце у Тивту и Доњој Ластви и ту улажу новчане вишкове у пољопривреду, особито у маслинарство и виноградарство”. Тако су они уз поморску привреду поклањали пажњу и пољопривреди. Производња маслиновог уља је била најзначајнија и она је подмиривала не само потребе домицилног становништва, већ је било вишкова за извоз. Данас, и поред тога што је пољопривреда прилично занемарена на Прчању, има око 2400 маслинових стабала, а уз то добро успијевају: винова лоца, смокве, агруми а може и остало јужно воће. Поменуте културе су везане за флишну зону између Столива и Мула.

Истовремено са обновљеном морнарицом и трговином у другој половини XIX вијека јављају се на Прчању и први зачеци индустрије. Од 1860-1900. год. радила је предисница свиле, у којој је радило 60 радника. За потребе ове прерађивачке индустрије у то вријеме се по читавој Боки раширило гајење свилене бубе. Свила је извожена у познате центре ове индустрије — Милано

⁴⁾ Имали су низ привилегија. У Венецији су били ослобођени увозних царина на лојане свијеће, рибу, каштрадину (на коју нијесу плаћали царину на подручју читаве Млетачке Републике).

⁵⁾ Уље су извозили из Грчке, Албаније и Боке (према неким подацима из саме Боке су извозили око 4.000 барила уља); сухе смокве из Грчке и Боке; сухо грожђе из Боке и Мале Азије; сир из Црне Горе и Грчке; вуну, кожу, сарагу и другу рибу (Скадарско језеро), каштрадину из Црне Горе; вино из Далмације; жито из Херцеговине, Албаније, Грчке и Мале Азије. Као производ своје домаће радности „Прчањани су годишње извозили у Млетке 66.000 лојаних свијећа” (1, стр. 34).

Овако жив трговачки промет доносио је мјесту велике користи. Поједине трговачке куће стекле су огромне капитале. На примјер конте М. Луковић могао је да позајми которском провидуу новац за издржавање војске, морнарице и државних намјештеника у Боки за вријеме од шест мјесеци.

и Лион. Али, конкуренција свјетске производње свиле уништила је крајем прошлог вијека ову прчањску индустрију. Такође је од 1870-1927. год. у Прчању радила индустрија лојаних и вошта-них свијећа (творница браће Милин и Збутега), које су извожене у Далмацију, Црну Гору, Албанију и већ помињану Венецију.

Када је ријеч о функцисиалном развоју Прчања, потребно је истаћи, поред његових поморско-трговачких функција и значаја у прошлости,⁶⁾ и његову културно-просвјетну улогу. У оквиру насеља Бококорског залива Прчањ је имао и значајне просвјетно-културне функције. Упоредо са процватом поморске привреде, са благостањем и материјалним стандардом, Прчањ је доживљавао и културни напредак. Још 1739. године фрањевци су отворили основну школу у манастиру св. Николе, која је касније 1872. год. претворена у обавезну државну пучку школу, посебно за мушку а посебно за женску дјецу. Сем тога, у поменутом манастиру радиле су: наутичка школа⁷⁾ до друге половине XIX вијека и апотека до 1880. год.

Године 1861. основана је Славјанска читаоница, као успомена на народни препород у Боки и Далмацији. Ова институција спада међу најстарије ове врсте на Јужном приморју.

Исто тако, када се говори о функционалном развоју Прчања, треба истаћи његову релативно дугу туристичку традицију. Интересантно је напоменути да су имућније прчањске породице на својим имањима у Тивту још у прошлом вијеку имале своје љетниковце а неке су чак имале и своје виле у Италији.

Због подесних географско-саобраћајних прилика, романтичног изгледа, благе климе и живописног вегетационог покривача Прчањ је одавно, као привлачно мјесто, стекао репутацију најљепшег љетовалишта у Которском заливу. Већ од прве половине XIX вијека постао је омиљено љетовалиште богатијих которских породица. Питомост овог мјеста привлачила је и Петра II Петровића Његоша, који је ту проводио одмор, лијечио се и стварао стихове („Љетње купање на Прчању”). Ту је Његош написао и свој тестамент.

Нарочито последије првог свјетског рата туризам у Прчању добија нове импулсе, када је, у периоду између два рата, поди-

⁶⁾ Прчањ је дао више чувених помораца, међу којима је свакако најпознатији Иво Визин, који је својим бродом (бригантином) „Сплендидо” од 311 тона носивости и са 11 чланова посаде, од 1852-1859. године опловио свијет. Он је први од југословенских помораца опловио Земљину кутлу и тако постао „Југословенски Магелан”.

⁷⁾ Осим тога било је и неколико приватних поморских школа у Прчању, у којима су капетани стицали поморско образовање. Испите су полагали у Млецима, Трсту, Задру, а у првој половини XIX вијека и у Лучкој капетанији у Росама.

гнучо неколико одмаралишта. Године 1923. Друштво женских лекара из Београда подигло је своје одмаралиште, а двије године касније Јеврејско женско друштво, такође из Београда, дом „Кармел“ за опоравак дјеце. Ту је прије посљедњег рата био Руски инвалидски дом и Чешки дом. Такође је и Југословенско новинарско удружење имало свој санаторијум.

Послије другог свјетског рата неко вријеме су за потребе туризма радили неколико хотелско-угоститељских објеката: „Врмац“, „Прчањ“, „Ривијера“ и „Одмаралиште“. Данас у мјесту не постоји ни један хотел.

Услови за развој туризма

Природне погодности за развитаk туризма. — Док у осталим мјестима унутрашњег басена Бококоторског залива доминирају антропогени туристички мотиви и објекти са естетско-куриозитетним атрибутима (Котор, Пераст, Рисан), у Прчању је наглашено присуство природних мотива, зато је он и погоднији за рекреативно-здравствени туризам.

Дакле, Прчањ има повољне природне услове за развитаk туризма. У том погледу геоморфолошке појаве, климатски односи, хидрографски елементи и суптропска флора представљају главне чиниоце.

Од облика хоризонталне разуђености с туристичког аспекта је посебно вриједан плажни појас. Од свих мјеста на обалама Которског залива Прчањ има најљепше плаже. Захваљујући акумулацији еродираног материјала с источне стране полуострва Вомца и абразионом процесу морске воде на Прчању су ртови претворени у плаже, иако се по квалитету, пространству и оријентацији не могу упоредити са онима на Будванској ривијери и јужним дијеловима Дрногорског приморја. С јужне стране насеља лежи омања плажа (око 350 м²) од крупнијег пијеска и шљунка, док се са северне стране на периферији насеља налази позната плажа Марков рт, дуга око 1000 метара и с површином од око 2000 м². Састављена је од ситног шљунка и пијеска. Наш познати урбаниста арх. М. Злоковић о овој плажи забиљежио је следеће: „Марковрт као купалиште и будуће, у савременом смислу, изграђено туристичко средиште, постаје епицентар нашег локалног саобраћаја (мисли се на купалишни туризам — прим. Д. М.). Услови су за развитаk Марковрта: довољно расположиви простор, погодна теренска конфигурација, вода и шумовити предјели. Лепи и широки видици поред максималне ширине залива, са лепом и релативно пространом плажом“ (13, стр. 1). То су фактички једине ваљаније плаже у Которском заливу, с обзиром да је готово сав остали обалски појас стјеновит. Отуда су с разлогом

плаже постале један од најбитнијих природних атрактивних фактора туристичке понуде Прчања.

Уз мања инвестирања новчаних средстава и са више организоване акције мјесног становништва у оквиру туристичког друштва „Прчањ” ове би се плаже могле далеко интензивније и рационалније користити, поготову за омладинска и друга одмаралишта отвореног типа.

Треба истаћи и чињеницу да су плаже врло приступачне. Налазе се непосредно поред асфалтног пута који пролази кроз насеље. Топографски положај њиховог непосредног залеђа је погодан за туристичку изградњу.

И остало залеђе обалног појаса својим вертикалним рељефом, који је неодвојив од свеукупне слике обалног пејзажа, увелико доприноси привлачности цијелог простора. Ту долазе до изражаја контрасти живописног Бококоторског залива и високих расједних одсјека ловћенских планинских ланаца. Ове рељефне контрасте редовно прате контрасти боја: плаветнило мора и неба, зеленило медитеранских шума и макије, сивило крша а зими и снијежна бјелина (на Ловћену и Орјену). Тако, у цјелини, међу важним природним факторима који условљавају развој туризма у Прчању спада и рељеф.

Уз рељефну разноликост и привлачност, клима је посебно значајан елеменат туристичке понуде Прчања. Познато је да је освјежење, као рекреативни елеменат, најтјешње везано за климатске особине једног мјеста. Међутим, да би се могла дати комплетна оцјена туристичке вриједности Прчања путем њеног терапеутског, односно патогеног значаја и њеног стимулативног (или седативног) дејства, нужно би било имати прецизне дугогодишње податке о свим климатским елементима, те на основу њих дати комплексну микро-климатску слику овог мјеста. Будући да такви статистички подаци не постоје, јер Прчањ не посједује метеоролошку станицу, послужићемо се као оријентационим, само најважнијим показатељима регистрованим на метеоролошкој станици у Шкаљарима, која је од Прчања удаљена око 2,5 км ваздушне линије.

Као и остала мјеста Боке, Прчањ се карактерише медитеранском климом (топла и сунчана лjeta и благе кишовите зиме), са релативно малим годишњим температурним амплитудама. Одлике његовог поднебља најбоље илуструју ови подаци о годишњој температури ваздуха за период од 1926-1940. године (18, етр. «2).

Таб. 2. — Средње мјесечне и средња годишња температура ваздуха за период од 1926-1940. год.

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	год.
7,6	8,1	10,4	13,5	17,3	22,0	25,0	24,4	20,8	16,5	12,5	8,5	15,6

Као што се види из горњег табеларног прегледа најхладнији мјесец је јануар с просјечном температуром 7,6°C; најтоплији је јули са средњом температуром од 25,0°C. Средња годишња температура износи 15,6°C. Нижа је од средње годишње температуре Будве за 0,9°C, а од Улциња за 0,8°C. „У току петнајесто-годишњег периода (1925—1940. године — прим. Д. М.) број дана са средњом дневном температуром од 15°C износио је 180,7 а од 18°C 139,9. Ако узмемо да је средња дневна температура од 15°C пријатна за боравак у једном мјесту, онда такве околности владају читавих шест мјесеци. Број дана с нижом температуром од 0°C износи 2,4. Број ведрих дана је за 35,6 већи од облачних, што је од великог значаја за туризам” (15, стр. 18).

За туристичку привлачност Прчања имају велику важност и остали климатски елементи: вјетар, релативна влажност, атмосферски талози, инсолација и други.

Од утицаја на туризам су локални вјетрови: маестрал, југо и бура. Маестрал дува за вријеме љетних мјесеци углавном из сјеверозападнoг квадранта. Овај вјетар пречишћава атмосферу свјежим и чистим ваздухом с пучине мора, тако да има освјежавајући карактер. Поред повољног биоклиматског дејства, доноси ведро вријеме и погодан је за бродарење и особито за једрење. У зимским мјесецима смјењују се бура и југо. Док је бура јак и сув, најчешће слаповит вјетар, југо доноси влагу и самим тим негативно утиче на туристичку рекреацију, док у љетњем дијелу године дјелује освјежавајуће.

Идеалном количином влаге у ваздуху која одговара људском организму, сматра се релативна влажност око 60% уз температуру од 22°C, док је она угодна у границама између 45% и 75%. Карактеристично је да у нашем случају влага ваздуха износи просјечно годишње око 70% и да се, изузев у XI и XII мјесецу, креће на релацији угодности.

Иако је годишња количина падавина велика (изнад 2000 мм), повољна је околност што се оне највише излучују у зимском раздобљу, док је љетња половина године — период купалишне сезоне (V—IX мјесец) — прилично сушна (447 мм), што посебно важи за јули (24 мм) и август (65 мм).

Како ни за Котор није евидентирана дужина и интензитет инсолације нијесмо у стању да изнесемо ове необично важне по-

датке за туризам. У сваком случају релативно велики број сунчаних дана указује да се и број сунчаних сати на годину не креће испод просјека за Медитеран (2300^h).

Напокон можемо резимирати: Прчањ има топла љета (22,5°C) и благе зиме (око 10°C), са повољном температуром површинског слоја морске воде у сезони купања, што све укупно рекреативно дјелује на психичку конституацију и физички тонус клијентеле. У љетним мјесецима преовлађују тишине (584‰) и лагани сјеверозападни вјетар маестрал, који ублажује дневне спарине. Након заласка Сунца здрави морски ваздух се мијеша са хладним који струји низ ловћенске падине. Тако настају пријатне, прилично свјеже прчањске ноћи.

Због благотворног утицаја поднебља на општа стања изнурености, хроничних болести дисајних органа и других, Прчањ је од 1966. године постао значајно средиште рекреативно-здравственог туризма, послје Игала најзначајније на Црногорском приморју. О значају природних мотива и објеката у Прчању, због којих је постао значајно рекреативно-здравствено мјесто, најбоље и мериторно може да нам послужи мишљење Балнеоклиматолошког института из Београда: „Од природних чинилаца, под условима медицинске организације рада, могу да се користе као терапијско-профилактична средства, клима, сунчане и ваздушне купке, природне хладне и топле морске купке” (16).

Услови су повољни за лијечење сљедећих обољења: бронхијалне астме, бронхи-ектазије, хроничне бронхијалне супурације других врста, успореног физичког развоја изазваног прелазним обољењима, неадекватном исхраном итд.

Из овога се види да углавном постоје повољни услови за лијечење и рехабилитацију неких специфичких плућних обољења. Поред тога користи се и лијечење таласотерапијом и кинезитерапијом. „Досадашњи резултати веома охрабрују, јер је у преко 90% случајева дошло до излечења или побољшања стања здравља обољелих. Старосно доба лијечених је од 6 мјесеци до 105 година. Мали је број болесника од 21-30 година живота, дакле, у периоду када би лијечење и рехабилитација имали најбоље дјеловање” (15, стр. 19).

Даљи константан природни чинилац у туристичкој понуди представљају физичко-хемијске особине приобалног мора. Са купалишно-туристичког становишта најважније особине морске воде су температура, салинитет, провидност и боја. Међу овим особинама свакако су најзначајније, са аспекта туристичке рекреације, температура воде и салинитет, јер имају најнепосредније физиолошко дејство.

Пошто не постоје вишегодишња систематска мјерења температуре и салинитета у површинском слоју морске воде Которског залива, послужићемо се подацима који се односе на једногодишњи циклус (17, стр. 197-198):

Таб. 3. — Температура и салинитет морске воде у Которском заливу

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Т у °Ц	12,2	9,9	12,2	19,9	19,9	24,9	24,6	25,1	18,1	18,8	16,2	16,6
Сал. у ‰	33,07	18,0	13,42	24,38	26,65	29,36	34,86	35,06	12,56	10,17	30,69	30,80

Иако је једногодишњи период врло кратак временски интервал осматрања, регистроване вриједности указују на релативно високе температуре површинског слоја морске воде. Површинска максимална температура јавља се у августу и износи 25,1°Ц, док је најнижа мјесечна температура површинског слоја воде у фебруару и то 9,9°Ц.

Врло је значајно да температура морске воде у Бококоторском заливу седам мјесеци износи изнад 18°Ц, што омогућава продужавање купалишне сезоне. Судећи по изнесеним подацима (несумњиво за дужи период мјерења и температура и салинитет имали би друкчије показатеље, који би природно били и вјеродостојнији) могли бисмо закључити да туристичка (купалишна) сезона може да траје више од пола године, од априла до дубоко у јесен, иако то за сада пракса није потврдила.

Салинитет има велики здравствени утицај и хигијенску улогу а доприноси и лакоћи пливања. У водама приобалног мора Прчања сланост је, међутим, осјетно мања у поређењу са осталим дјеловима Јужног Јадрана гдје просјечни салинитет износи 38,48 — 38,60‰.

Провидност и боја представљају прилично важне естетске факторе привлачности вода Которског залива, поред тога што су у вези са овим особинама везани и одређени садржаји туристичког боравка (роњење, подводни спортски риболов итд.). Ипак, естетске атрибуте а и апликативну вриједност ових двију особина прилично умањује богатство лебдећих макроорганизама и анорганских суспензија. Отуда је нпр. и провидност прилично мала, износи свега 3,5 — 4 метра.

Пошто кретања морске воде (таласи, плима и осјека и морске струје) нијесу тако изразита у Бококоторском заливу, то она у суштини и немају већи утицај на купалишни туризам. Врло је повољна околност што је „већим дијелом у години, или пуних

300 дана море у заљеву мирно (бонаца)... Мирно море пружа изванредне услове за развој спортова на води: за веслање, скијање, једрење, пливање и др. Заљев има седативно дјеловање за разлику од отвореног мора" (15, стр. 19).

Најзад важан чинилац валоризације природних услова Прчања чини и вегетација. За разлику од стрмих и огољелих ловћенских одсјека, изнад Котора и Доброте, падине Врмца односно околина Прчања је обрасла бујном медитеранском вегетацијом. Такав фитогеографски контраст на релативно малој удаљености пружа посебну чар и даје преимућство насељу у односу на многа мјеста Боке Которске. Заправо, егзотични флористички пејзаж околине Прчања, разноврсних облика и боја, има врло значајну рекреативну и естетско-декоративну вриједност, те стога привлачи пажњу туристичке клијентеле. У зеленом амбијенту вртова насеља има прилично уређене, веома пријатне шеталишне стазе.

Такође и фауна Бококоторског залива пружа лијепе могућности за спортски риболов. Констатовано је 61 врста риба и јестивих авертебрата.

На основу досадашњег излагања о природним погодбама за развитак туризма у Прчању може се констатовати да будућност овог важног локалитета лежи у туристичкој привреди.

Антропогени мотиви и објекти. — Иако у туристичкој понуди Прчања примат припада природним мотивима и објектима (лијепе шљунковито-пјешчане плаже, хидроклиматски комплекс, зелени вртови и сјеновите суптропске шумице), значајни су и антропогени мотиви и објекти овог мјеста. Утолико је и већа туристичка вриједност Прчања што се одликује полиатрактивним дејством, због чега га можемо уврстити у комплексне или тзв. пејзажне туристичке мотиве, састављене од природних и антропогених елемената који су међусобно испреплијетани, па је усљед тога веома тешко диференцирати и атрибуте њихове туристичке атрактивности.

Иако је Прчањ административно разврстан као сеоско насеље с обзиром на физиономију, функције и професионалну структуру његовог становништва може се сврстати у градске агломерације. У ствари, може се сврстати у ред сателитских насеља, иако је у урбанистичком погледу насеље изграђено у мјешовитој урбано-руралној приморској традицији са рибарским и грађанским кућама у ренесансним облицима и са палатама поморских капетана и мјесног патрицијата на којима преовлађују барокни елементи (19). Насеље је изразито низног типа. Заправо, камене куће и палате су врло лијепо поређане дуж једне улице, покрај саме морске обале.

Куће су по правилу груписане по братствима. Најчешће те групације чине двије до четири куће непосредно наслоњене једна на другу тако да чине једну организовану архитектонску цјелину.

Насеље се пружа у дужини од 4 км, слично Доброти на супротной страни Залива, само са већом близином и концентрацијом кућа Луковић-Жежелић са четири одбранбене куле на угловима настим гатом и пристаном. Уз његову спољашњу страну могу пристајати бродови величине до 3,5 м газа.

Да поменемо и најважније архитектонске споменике прошлости. Од двораца сачували су се досад интересантна и по облику јединствена грађевина — палата породице Бућа, са три крова у готском стилу, позната под именом „Три сестре”⁸⁾ из XIV или XV вијека. То је вјероватно најстарија зграда у насељу. Из доба ренесансе датира неколико занимљивих грађевина као нпр. кућа Луковић-Жежелић са четири одбранбене куле на угловима и кућа Лазари. Такође се истичу барокне палате из XVIII вијека с примјесом домаће провинцијске архитектуре (Бесућа, Верона, Луковић, Флорио).

Већина кућа има складне балконе са ренесансним каменим балустрадама, на конзолама. Многе од њих имају укусно изграђене грбове, прозоре, врата и терасе, тако да остављају лијеп утисак о иначе сликовитом насељу.

Закасњела примјена архитектонских стилова, својствена већини бококторских урбаних ансамбала, резултат је наглог напретка поморства и јаког утицаја млетачког грађевинарства. Занимљиво је да су ентеријери кућа укусно уређени, нарочито салони, који су по угледу на Венецију били украшени умјетничким сликама, венецијанским огледалима уоквиреним барелефима и намјештени скупоцјеним намјештајем, релативно богатим приватним библиотекама, итд. У неким палатама понешто се од тога још прилично добро очувало и до наших дана.

Дакле, Прчањ има више културно-историјских споменика, који својом архитектуром и умјетничком вриједношћу импресионирају посјетиоце. Најљепши споменик, доказ некадашњег благостања и релативно високог културног нивоа становништва Прчања је Жупна црква подигнута у средишту варошице. Изгра-

⁸⁾ Постоји легенда да су ову кућу саградиле три сестре, које су се заљубиле у истог младића. Разочаране у љубави повукле су се и аскетски живјеле у овој кући до краја живота. Када је умрла прва, њене друге двије сестре су зазидале њен прозор, другој је то послје њене смрти урадила трећа, а трећој није имао ко. Отуда и данас на згради зјапи један незазидани прозор.

ђена је у ренесансно-барокном стилу.⁹⁾ Ова велелепна грађевина представља синтезу вјерске, културне и привредне историје мјеста. Црква има богату ризницу чија је заправо посебна карактеристика у томе што се у њој поред икона критско-венецијанске школе, сребрних и позлаћених црквених утвари (рађених у Котору и Венецији) и црквене одјеће, налазе умјетнички радови многих наших и страних познатих сликара и вајара. Самим тим, она представља јединствену цркву-галерију. Ова збирка наших старијих и савремених умјетника,¹⁰⁾ тако окупљена, управо симболизује јединство наших народа.

Црква се налази на тераси високој око 20 метара изнад мора, тако да доминира насељем и његовом околином. На лијепом платоу испред ње, одакле се пружа величанствен поглед на Ловћен и которски басен постављене су бронзане бисте Петра II Петровића Његоша, Штросмајера (радови И. Мештровића), А. Качића-Миошића (рад Л. Томановића) и Ф. Ућелинија (рад Т. Росандића), као и недавно преминулог дон Ника Луковића (рад Б. Томановића). На десној платформи степеништа налази се биста Јоза Ђуровића а на лијевој Ива Визина.

Да поменемо још остатке ранохришћанске триконхосне цркве св. Томе (IX в.) и старе цркве св. Јована (XIII в.), св. Ане (XV в.), и Госпе од Кармела (XVII в.), затим, десетак старих већ помињаних племићких кућа, које представљају праве приватне музеје са збиркама разних предмета и слика, библиотекама итд. Занимљива поморска збирка налази се у манастиру св. Николе (XVIII в.), гдје је у револуционарној 1848. години, 13. јуна одржана историјска народна скупштина првака Боке Которске.¹¹⁾

⁹⁾ Изградња ове парохијске цркве је почела 1789. године а завршена је после 119 година (1908), због посљедица изазваних Наполеоновим ратовима. Овај храм, несумњиво један од највећих и најљепших сакралних споменика новијег доба на нашој обали, саграђен је према пројекту познатог венецијанског архитекте Bernardina Maccaruzzi-а. Њена основа представља комбинацију латинског крста и тробродне базилике са куполом на мјесту гдје се укрштају наос и трансепт. Црква има лијепу двоспратну фасаду сазидану од фино тесаног бијелог корчуланског камена. Прочеље заправо оживљавају кордонски вијенци, стубови и пиластри који оцртавају њене бродове; монументални портал фланкирају коринтски стубови, док се други спрат завршава троугластим забором.

¹⁰⁾ Цркву украшавају 56 дјела — сликара и вајара — од 15 познатих талијанских мајстора из XVII и XVIII вијека и од преко 30 југословенских сликара и скулптора, међу којима се налазе дјела Д. Тинторета, Ивана Мештровића, Томе Росандића, Сретена Стојановића, Артура Вероне, Анастаса Воцарића, Целестина Медовића, Јосипа Томинца, Мила Милуновића, Јована Зоњића, Петра Лубарде, Вање Радауша, Михаила Томића, Луке Станковића, Ђорђа Теодоровића, Пеђе Милосављевића, Небојше Митрића, Мата Ђурановића, Цате Душин-Рибар, Луке Томановића, Бранка Томановића, Васка Липовца, Александра Пријића и других.

¹¹⁾ Ова позната народна скупштина првака Боке одржана је под духовним патронатом Петра II Петровића Његоша. Скупштини је присуство-

У таквој констелацији и мозаичности мотива — природних и антропогених, Прчањ пружа добре могућности за активан одмор и за низ других повољних ефеката психо-физичке рекреације туристичке клијентеле. Међутим, природне и остале погодности у Прчању нијесу рационално искоришћене јер недостају у потребној мјери рецептивни капацитети. Парадоксално звучи да у мјесту не постоји ниједан хотелски објекат. И остали рецептивни капацитети пролазног угоститељства су сведени на минимум (постоје двије кафане и два бифеа). Некадашњи хотели су претворени у одмаралишта и љечилишта. Наиме у мјесту постоје два војвођанска одмаралишта (Омладинско одмаралиште из Кикинде — 120 лежаја и синдикално одмаралиште „Ривиера” тј. рекреациони центар Врбаса — 94 лежаја), одмаралиште извиђача Црне Горе — 40 лежаја и Специјализована здравствена установа „Врмац”.

Љечилиште има пет објеката („Врмац”, „Кармел”, „Његош“, „Главати” и „Одмаралиште”) капацитета 370 лежаја, које користе претежно осигураници Завода за социјално осигурање из Београда. Укупан број лежаја у Прчању, без домаће радиности, износи 624.

Поред одмаралишта и љечилишта као посебних врста туристичког смештаја, значајни су и капацитети у домаћој радиности. Према евиденцији туристичког друштва „Прчањ” у 1970. години регистровано је 450 кревета за издавање у домаћинствима.

Поменути смјештајни капацитети се из године у годину све интензивније користе тако да се повећава и туристички промет, који заслужује пажњу почев од 1960. године. Туристички промет изражен бројем посјетилаца и категоријом ноћења најочевидније илуструју показатељи дати у овом табеларном прегледу:

Таб. 4. — Туристички промет у периоду од 1960-1970. год.

Година	Посјетиоци	Ноћења	Просј. дужина боравка
1960.	2.839	53.122	19,9
1965.	5.433	105.724	19,7
1966.	4.835	86.433	17,8
1967.	1.265	27.165	21,4
1968.	3.174	91.880	28,6
1969.	5.210	90.400	17,5
1970.	5.755	118.000	20,5

вао и наш познати романтичарски књижевник и народни трибун Ст. М. Љубиша. Том приликом је изгласана резолуција, прва своје врсте на нашем приморју, у којој је изражена мисао да се југословенске земље уједине у једну државну заједницу.

Из горњег прегледа се запажа да је врло висока просјечна дужина боравка посјетилаца Прчања — у појединим годинама готово два пута изнад југословенског просјека — што је посљедица постојања љечилишта у којему клијентела борави на дуже вријеме ради терапије и одмора.

На иностране госте у структури посјетилаца и њихових ноћења долази врло мало учешће (1969. год. било је 150 посјетилаца са 1500 ноћења, а 1970. године 165 гостију који су имали 1550 ноћења). Овако мали инострани туристички промет посљедица је у првом реду недостатка хотелских капацитета.

Када се говори о туристичком промету ваља нагласити да се Прчањ по броју ноћења (1970) налази на првом мјесту у которској општини (Котор — 109.000, Рисан — 22.200, Столив — 20.400, Морињ — 16.650 и Пераст — 5.300 ноћења, односно на четвртом мјесту у Бококоторском заливу, иза Игала (434.000 ноћења), Херцег-Новог (290.000 ноћења) и Баошића (129.300 ноћења).

Неки проблеми и могућности перспективног развоја с посебним освртом на третман Прчања у пројекту „Јужни Јадран“. — Као што је истакнуто природне и друштвене погодности за развој туризма у Прчању нијесу у довољној мјери искоришћене, и поред тога што је овај локалитет постао једно од водећих туристичких мјеста Боке.

Да би се у Прчању од туризма, односно од туристичког проблема добили још бољи туристичко-финансијски ефекти неопходно је прије свега изградити рецептивне капацитете, инфраструктурне објекте, бољу саобраћајну мрежу. То су основне претпоставке перспективног развоја овог занимљивог насеља. Јер, рецептивне могућности најнепосредније одређују оптимални опсег туристичког промета. Капацитети за смјештај и исхрану представљају један од основних услова за развитак туризма и интензивирање туристичког промета. Од тога какви су смјештајни капацитети, какав је квалитет хотела, мотела, ресторана, гостионица и других угоститељских објеката, од уређености одмаралишта и других пратећих објеката, зависи степен искоришћености природних и антропогених мотива и објеката. У случају Прчања, видјели смо, ове могућности су тренутно ограничене на три одмаралишта, на љечилиште и на домаћу радиност. Стога је нужно приступити и изградњи смјештајних капацитета превасходно хотелског типа, јер то захтијева све већи прилив туриста. (У изградњи су бунгалови на Марковом рту капацитета 350 лежаја).

Инфраструктура представља у ширем смислу рецептивну базу туризма и неопходан услов за несметано обављање и раст туристичког промета. С обзиром да инфраструктурни објекти у Прчању нијесу изграђени, нужно је што хитније довршити во-

довод који је у изградњи и обезбиједити насељу и угоститељским објектима довољно воде за пиће. Постојећа саобраћајница кроз насеље, поред тога што угрожава безбједност пјешака, представља „уско грло” нарочито за транзитни саобраћај у туристичкој сезони јер не задовољава повећане потребе мото-туризма. Будући да је већ пројектована нова траса пута изнад насеља треба што прије приступити његовој изградњи. Дислоцирање постојећег пута који све мање задовољава потребе појачане фреквенције мото-туриста значи истодобно и његово претварање у пјешачку стазу са функцијом шеталишта. Насеље има још низ неријешених проблема (одмаралишта која раде и зими немају централно гријање, недостаје довољно простора за паркирање и гаражирање возила, нијесу маркирани простори за непливаче и дјецу, у близини већих објеката нема плажа па је потребно предузети мјере за стварање вјештачких плажа, као и осталих објеката инфраструктуре.

Постоје широке могућности да се обезбиједи солидан рекреациони садржај. Разни спортови на води, као што су пливање, роњење, веслање, једрење и риболов, затим куглање, променаде, планинарство и лов обезбјеђују туристима активну рекреацију. Напокон, ту су: „Бокељске ноћи”, карневалске свечаности, ватерполо утакмице и низ других спектакуларних културно-забавних и спортских манифестација које се повремено организују у Которском заливу. Поред тога, интересантни су излети, осим оних краћих кроз маслињаке и гајеве до врмачке косе изнад вароши гдје би што прије било нужно изградити видиковац, и до оближњих насеља Боке (Котор, Доброта, Ораховац, Пераст, Рисан, Столив, Тиват, затим, до Херцег-Новог, Будве, Цетиња и Ловћена).

Разумљиво је да се сви облици туризма и рекреације могу унаприједити и интензивније развити једино побољшањем материјалне базе туризма изградњом пратећих објеката, набавком одговарајућих средстава и реквизита итд.

Већина ових и других могућности наговјештава се рјешењем постојећих компонената туристичке изградње Прчања, које су предвиђене урбанистичким планом, због чега ћемо указати на његове најважније поставке. Наиме, у оквиру пројекта „Јужни Јадран” разрађен је и генерални план Боке Которске. Овим планом обухваћен је и Прчањ. Према концепцији генералног урбанистичког плана предвиђа се да Прчањ постане значајан туристички рекреативно-туристички центар бококоторске субрегије.

Према пројекцији урбанистичког плана старо насеље ће бити интегрисано са новим структурама, чинећи један својеврстан туристички пункт, који ће се ослањати на централне сервисе у Котору. Урбана веза између старих и нових структура биће центар пункта, који је постављен управно на обалу. Неки садржаји цен-

тра ће се протезати кроз ревитализирано старо насеље, тако да ће бити остварена још чвршћа веза између новог пункта и старих агломерација. Транзитни пут ће пролазити изнад насеља и на тај начин ће се ослободити приобални појас, остварујући његов чврсти контакт с морем. Главна саобраћајница повезиваће средиште старог насеља са новим пунктом, а прикључак ће доводити саобраћајне линије директно у центар. Предвиђа се и изградња успињаче до Врмца, као важне будуће атрактивно-рекреативне зоне. Приобални пут постаће искључиво пјешачка стаза, која ће повезивати нове структуре са туристичким насељем на Марковом рту.

Плажа Марков рт је врло повољна за изградњу специфичних туристичко-угоститељских објеката на води, па јој је дат и посебни третман поменутих пројектом. На Марковом рту се планом предвиђа изградња већег броја акватела, капацитета око 400 лежаја. Изградњом ових интересантних и особито атрактивних пловећих објеката на Марковом рту интересовање клијентеле, и домаће и иностране, вишеструко ће се повећати. Гости би узимали аквателе за шетње по мору, што би било од изузетног значаја за побољшање садржаја њиховог боравка.

У таквим условима туристички промет ће се без сумње веома повећати.

Умјесто закључка да завршимо сљедећим констатацијама. Будући развој Прчања ће се заснивати на туризму као главној функцији. Уколико се правци његовог развоја буду правилно усмјеравали у туристичком погледу, с обзиром да има повољне природне и антропогене услове, може се очекивати даљи снажан перспективни развој овог насеља. Основу његовог даљег развоја представљаће свакако приобални појас, који ће укључити старо насеље и његово залеђе са свим вриједностима. Да би се читав комплекс могућности, о којима је било ријечи, економски валоризовао у туризму, потребно је обезбиједити знатна финансијска средства за реализацију урбанистичким планом предвиђене туристичке изградње.

Према томе, Прчањ има добре потенцијалне могућности да прерасте у прворазредно рекреативно и значајно здравствено-туристичко средиште Боке Которске, једне од најзначајнијих туристичких субрегија на Црногорском приморју.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

- (1) Нико Луковић: Прчањ — историјско-естетски приказ, Котор 1937.
- (2) Шиме Љубић: Commissiones et relationes Venetae, св. III, Загреб 1880.
- (3) Нико Луковић: Богородичин храм на Прчању — илустровани културно-историјски приказ, Котор 1965.
- (4) К. Збутега: Један прилог историји Прчања, Годишњак Поморског музеја у Котору, III/1955.
- (5) Нико Луковић: Бока Которска — културно-историски вођ, Цетиње 1951.
- (6) Нико Луковић: Прчањ — поморско насеље, Поморски зборник II, Загреб MCMLXII.
- (7) Сава Накићеновић: Бока — антропогеографска студија, Насеља српских земаља, књ. IX, Београд 1913.
- (8) В. Клаић: Опис земаља у којих обитавају Хрвати, Загреб 1881.
- (9) П. Шеровић: Бока Которска — историјска студија, „Јадранска стража”, бр. 1-5, Сплит 1925.
- (10) Милош Милошевић: Неки аспекти поморске привреде Боке Которске, Поморски зборник II, Загреб MCMLXII.
- (11) В. Којић: Из историје насеља Прчањ у Боки Которској, Споменик CV, Српска академија наука (одељење друштвених наука), Београд 1956.
- (12) И. Синдик: Комунално уређење Котора, Посебна издања САН, 165, Београд 1950.
- (13) М. Злоковић: Проблем унутрашњег залива Боке Которске, Гласник Народног универзитета Боке Которске, II/1935, бр. 4-6.
- (14) Д. Ј. Мартиновић: Прчањ, Географски хоризонт, XV/1969, бр. 3-4, Загреб.
- (15) В. Жуњић: Рекреативно-здравствени туризам Прчања, Туризам, XVII/1969, бр. 12, Загреб.
- (16) Извјештај Балнеоклиматолошког института из Београда — за Прчањ, 1966. године.
- (17) В. Лепетић: Неке геофизичке и биогеолошке карактеристике Боко-каторског залива, Бока, 2, Херцег-Нови 1970.
- (18) М. Пајковић: Климатске особине југозападне Црне Горе, Гласник српског географског друштва, св. XXXVIII, бр. 1, Београд 1958.
- (19) Енциклопедија ликовних умјетности, књ. IV, Загреб MCMLXVI.
- (20) Анализа туристичке сезоне 1970. године, Херцег-Нови, децембра 1970. (Умножено на шапирографу).

R é s u m é

PRČANJ ET SES POSSIBILITÉS TOURISTIQUES

Mr Dušan J. MARTINOVIC

Prčanj est une cité typique du littoral appartenant au type inférieur de la chaîne des montagnes sur la côte sud du golfe de Kotor. Prčanj est à une distance de 5 kms. de Kotor et de 25 kms. de Herceg-Novi. Par les aéroports de Tivat (11 kms.) et de Dubrovnik (47 kms.), Prčanj est relié par voie aérienne au monde entier.

La cité date de la période antique. Dans le passé Prčanj était un des principaux centres du sud de l'Adriatique (avec Périst, Dobrota et Kotor). Il a eu surtout sa prospérité au XVIIIème et au XIXème siècle, grâce à son commerce maritime.

Aujourd'hui Prčanj se développe comme lieu touristique. Par sa position, son aspect romantique, son climat doux et son décor de végétation pittoresque, depuis bien longtemps Prčanj a acquis la réputation de la plus belle villégiature dans le golfe de Boka Kotorska. De tous les endroits de Boka, Prčanj possède les plus belles plages. De plus, il a de nombreux monuments culturels et historiques. Le plus beau est l'église épiscopale bâtie dans le style renaissance-baroque. La cité donne de bonnes possibilités pour un repos très actif et est favorable à la récréation. Il y a aussi à Prčanj quelques maisons de repos et de santé. Dans les maisons privées, chez l'habitant, le logement est très apprécié.

Dans l'ensemble, Prčanj a de bonnes et sûres possibilités de devenir un centre touristique de premier ordre, pour la récréation et pour la santé, dans Boka Kotorska.